

UČINKOVITA RABA VIROV IN KROŽNO GOSPODARSTVO

Pretekli in sedanji vzorci rabe virov povzročajo visoko stopnjo onesnaževanja, degradacijo okolja in izčrpavanje naravnih virov. Politika Evropske unije o ravnanju z odpadki ima dolgo zgodovino in je že od nekdaj usmerjena v okoljsko bolj trajnostno ravnanje z odpadki. S časovnim okvirom za Evropo, gospodarno z viri, in svežnjem ukrepov za krožno gospodarstvo naj bi ta trend spremenili s preoblikovanjem gospodarstva EU v trajnostno gospodarstvo do leta 2050. Štiri nove direktive o odpadkih znotraj nedavnega svežnja o krožnem gospodarstvu uvajajo nove cilje v zvezi s preprečevanjem nastajanja, ponovno uporabo, recikliranjem in odlaganjem odpadkov na odlagališčih.

PRAVNA PODLAGA

Členi od 191 do 193 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU).

DOSEŽKI

Vsi proizvodi imajo naravno osnovo. Gospodarstvo Evropske unije je močno odvisno od naravnih virov. Če bomo nadaljevali sedanje vzorce, se bosta propadanje okolja in izginjanje naravnih virov še nadaljevala, povečala pa se bo tudi količina nastalih odpadkov. Sedanja raba virov je tako obsežna, da ogroža možnosti dostopa prihodnjih generacij – pa tudi držav v razvoju –, do pravičnega deleža redkih virov. Trenutno se v EU vsako leto uporabi približno 16 ton materialov na prebivalca, od tega se 10 ton uporabi kot trajni material (infrastruktura, stanovanjski objekti, trajno blago), 6 ton pa je gospodarskih odpadkov. Približno tretjina komunalnih odpadkov konča na odlagališčih in manj kot polovica se jih reciklira ali kompostira, z velikimi razlikami med državami članicami. Preudarna raba naravnih virov je bila med prvimi okoljskimi vprašanji, ki so jih obravnavale prve evropske Pogodbe. Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri ([COM\(2011\)0571](#)), je ena od ključnih pobud sedmega okoljskega akcijskega programa. Eden od njegovih glavnih ciljev je sprostitvev gospodarskega potenciala EU, da bo lahko bolj produktivna, hkrati pa bo uporabljala manj virov in se usmerila v krožno gospodarstvo. Poleg tega nedavno sprejeti sveženj o krožnem gospodarstvu vključuje ukrepe, ki bodo spodbudili prehod EU na krožno gospodarstvo z večjim recikliranjem in ponovno uporabo, pa tudi povečali konkurenčnost na svetovni ravni, spodbujali trajnostno gospodarsko rast in ustvarili nova delovna mesta.

A. Učinkovita raba virov

Časovni okvir za Evropo, gospodarno z viri, je del vodilne pobude za učinkovito rabo virov iz strategije Evropa 2020 in prek gospodarstva z učinkovito rabo virov in

nizkimi emisijami ogljika podpira prehod na trajnostno rast. V časovnem okviru je upoštevan napredek, dosežen v okviru tematske strategije o trajnostni rabi naravnih virov ([COM\(2005\)0670](#)) iz leta 2005 in strategije EU za trajnostni razvoj, ter določen okvir za oblikovanje in izvajanje prihodnjih ukrepov. Določene pa so tudi strukturne in tehnološke spremembe, ki jih je treba izvesti do leta 2050, vključno s ključnimi točkami, ki jih je treba doseči do leta 2020. Okvir vsebuje predloge za produktivnejšo rabo virov ter za ločitev gospodarske rasti od rabe virov in od obremenjevanja okolja.

B. Ravnanje z odpadki in preprečevanje njihovega nastajanja

Okvirna direktiva o odpadkih ([2008/98/ES](#)), s katero so bile razveljavljene prejšnja okvirna direktiva o odpadkih (75/442/EGS, kodificirana kot 2006/12/ES), direktiva o nevarnih odpadkih (91/689/EGS) in direktiva o odpadnih oljih (75/439/EGS), je pomenila nadaljevanje tematske strategije o preprečevanju in recikliranju odpadkov ([COM\(2005\)0666](#)). Njen namen je bil reformirati in poenostaviti politiko EU o odpadkih z uvedbo novega okvira in novih ciljev s poudarkom na preprečevanju. V njej so bili določeni osnovni koncepti in opredelitve na področju ravnanja z odpadki, vključno z opredelitvami odpadkov, recikliranja in predelave.

Prejšnja uredba o pošiljkah odpadkov ([\(ES\) št. 1013/2006](#)) je določala pravila za pošiljke odpadkov znotraj EU ter med državami EU in tretjimi državami, s posebnim namenom izboljšati varstvo okolja. Zajemala je pošiljke praktično vseh vrst odpadkov (razen radioaktivnih) po cestah, železnici, morju in zraku. Prepovedovala je zlasti izvoz nevarnih odpadkov v države, ki niso članice OECD, in izvoz odpadkov za odstranjevanje v države, ki niso članice EU ali Evropskega združenja za prosto trgovino. Vendar pa so nezakonite pošiljke odpadkov ostale resna težava, zato je cilj nove uredbe ([\(EU\) št. 660/2014](#)), ki spreminja Uredbo (ES) št. 1013/2006, zagotoviti bolj enotno izvajanje uredbe o pošiljkah odpadkov. Z njo so uvedene strožje zahteve glede nacionalnih inšpekcijskih pregledov in načrtovanja ter poostrene določbe o inšpekcijskih pregledih veljavne zakonodaje.

C. Zakonodaja o proizvodnji in tokovih odpadkov

Namen Direktive [2000/53/ES](#) je bil zmanjšati količino odpadkov iz izrabljenih vozil in njihovih sestavnih delov, na primer s povečanjem stopnje ponovne uporabe in predelave na 95 % do leta 2015 ter stopnje ponovne uporabe in recikliranja na najmanj 85 %. Poleg tega je spodbujala proizvajalce in uvoznike vozil k omejitvi uporabe nevarnih snovi ter k razvoju vgradnje recikliranih materialov. Iz poročila Komisije o izvajanju ([COM\(2009\)0635](#)) je razvidno, da je bilo izvrševanje direktive o izrabljenih vozilih v mnogih državah članicah težavno zaradi velike razlike med številom odjavljenih in izrabljenih vozil ter zaradi nezakonitega izvoza v države v razvoju.

Uredba o recikliranju ladij ([\(EU\) št. 1257/2013](#)) je začela veljati 30. decembra 2013. Njen glavni namen je bil preprečiti, zmanjšati in odpraviti nesreče, poškodbe in druge škodljive učinke recikliranja in ravnanja z ladjami EU na zdravje ljudi, zlasti da bi zagotovili okolju prijazno ravnanje z nevarnimi odpadki, ki nastanejo pri takšnem recikliranju ladij. Uredba je določala več zahtev za ladje, lastnike ladij, obrate za recikliranje ladij iz EU, pripravljene reciklirati ladje iz EU, ter za ustrezne pristojne organe ali upravo.

Namen Direktive 2002/96/ES, kot je bila spremenjena z [Direktivo 2008/34/ES](#), je bil zaščititi tla, vodo in zrak pred onesnaženjem s pomočjo boljšega in manjšega odlaganja odpadne električne in elektronske opreme. Direktiva 2002/95/ES o omejevanju uporabe nekaterih nevarnih snovi v električni in elektronski opremi je bila sprejeta vzporedno z direktivo o odpadni električni in elektronski opremi, njen namen pa je bil varstvo okolja in varovanje zdravja ljudi z omejevanjem uporabe svinca, živega srebra, kadmija, kroma in bromiranih zaviralcev gorenja v tej opremi. Izvajanje direktiv o odpadni električni in elektronski opremi ter o omejevanju uporabe nekaterih nevarnih snovi v električni in elektronski opremi v državah članicah se je izkazalo za težavno, saj je zbrana in ustrezno obdelana le tretjina električnih in elektronskih odpadkov. Zato sta bili leta 2012 po dolgotrajnem zakonodajnem postopku sprejeti prenovljeni direktivi o odpadni električni in elektronski opremi ([2012/19/EU](#)) in o omejevanju nevarnih snovi ([2012/18/EU](#)). Države članice so morale v skladu z direktivama povečati količino zbranih elektronskih odpadkov, potrošnikom pa omogočiti vračanje električnih naprav v vsako trgovino z malimi električnimi napravami brez obveznosti nakupa novega izdelka.

Namen Direktive 2006/66/ES o baterijah in akumulatorjih ter odpadnih baterijah in akumulatorjih je bil izboljšati ravnanje z odpadki in okoljsko učinkovitost tega blaga z določitvijo pravil za njihovo zbiranje, recikliranje, obdelavo in odstranjevanje. Določala je tudi mejne vrednosti za nekatere nevarne snovi (zlasti za živo srebro in kadmij) v baterijah in akumulatorjih. Z Direktivo o spremembi 2013/56/ES je bila odpravljena izjema za gumbaste celice, ki vsebujejo največ 2 % živega srebra glede na celotno maso.

V skladu z Direktivo 96/29/Euratom mora vsaka država članica uvesti obvezno poročanje o dejavnostih, ki vključujejo nevarnost zaradi ionizirajočega sevanja. Pošiljke radioaktivnih odpadkov urejata Uredba Sveta (Euratom) št. 1493/93 in [Direktiva Sveta 2006/117/Euratom](#).

[Direktiva 94/62/ES](#) je zajemala vso embalažo, dano v promet v EU, in vso odpadno embalažo, ki izhaja iz industrijskega, komercialnega, pisarniškega, trgovinskega, storitvenega, gospodinjskega ali katerega koli drugega okolja. Direktiva o spremembi 2004/12/ES določa merila za opredelitev izraza „embalaža“ in jo pojasnjuje. Poleg tega je bila z Direktivo [2015/720/EU](#) z dne 29. aprila 2015 spremenjena Direktiva 94/62/ES v zvezi z zmanjšanjem potrošnje lahkih plastičnih nosilnih vrečk, ki se zlahka izognejo tokovom ravnanja z odpadki in se kopičijo v našem okolju, zlasti v obliki morskih odpadkov. Direktiva določa drastično zmanjšanje potrošnje lahkih plastičnih vrečk in se osredotoča na vse plastične nosilne vrečke, katerih debelina ne presega 50 mikronov. Zelo lahke vrečke (manj kot 15 mikronov in rabljena embalaža za razsuto hrano, kot so npr. sadje, zelenjava, ribe) so lahko izvzete, če to lahko pripomore k preprečevanju nastajanja živilskih odpadkov.

Namen Direktive o ravnanju z odpadki iz rudarskih in drugih ekstraktivnih dejavnosti (Direktiva o odpadkih iz rudarskih dejavnosti, [2006/21/ES](#)) je bil obravnavati precejšnja tveganja za okolje in zdravje, ki so povezana z obsegom in možnostjo onesnaževanja s sedanjimi in preteklimi odpadki iz rudarskih dejavnosti.

D. Ravnanje z odpadki in njihovo odstranjevanje

S postopnim izvajanjem Direktive 91/271/EGS o čiščenju komunalne odpadne vode v vseh državah članicah narašča količina blata iz čistilnih naprav, ki ga je treba odstranjevati.

Namen Direktive 96/59/ES je bil približevanje zakonodaje držav članic na področju nadzorovanega odstranjevanja PCB in PCT, dekontaminacije ali odstranitve naprav, ki vsebujejo PCB, in/ali odstranjevanja odpadnih PCB, da bi jih popolnoma izločili. Nadalje je PCB zajemala tudi Uredba (ES) št. 850/2004 o obstojnih organskih onesnaževalih.

Namen Direktive o odlagališčih ([1999/31/ES](#)) je bil preprečevati ali zmanjševati škodljiv vpliv odlagališč na okolje, zlasti na površinske vode in podtalnico, tla in zrak ter na zdravje ljudi. Slednje je bilo še vedno nezadovoljivo, saj vse države članice niso prenesle vseh določb in je še vedno veliko nezakonitih odlagališč.

Namen Direktive 2000/76/ES o sežiganju odpadkov je v čim večji meri preprečevati ali zmanjševati onesnaževanje zraka, vode in tal, ki ga povzroča sežiganje ali sosežiganje odpadkov-. Novembra 2010 jo je skupaj z drugimi povezanimi direktivami razveljavila in nadomestila Direktiva 2010/75/EU o industrijskih emisijah.

E. Novi sveženj o krožnem gospodarstvu

Komisija je decembra 2015 predstavila akcijski načrt za krožno gospodarstvo in štiri zakonodajne predloge, ki spreminjajo naslednje pravne akte: a) okvirno direktivo o odpadkih, b) direktivo o odlagališčih, c) direktivo o embalaži in odpadni embalaži ter d) direktivo o izrabljenih vozilih, baterijah in akumulatorjih, direktivo o odpadnih baterijah in akumulatorjih in direktivo o odpadni električni in elektronski opremi. Nekateri od teh predlogov so posledica pravne obveznosti pregleda ciljev ravnanja z odpadki. Okvirna direktiva o odpadkih od Komisije zahteva, da do konca leta 2014 sprejme naslednje ukrepe: pregled ciljev za leto 2020 o ponovni uporabi in recikliranju odpadkov iz gospodinjstev ter gradbenih odpadkov in odpadkov pri rušenju objektov, določitev ciljev preprečevanja nastajanja odpadkov za leto 2020 in oceniti vrsto ukrepov, vključno s shemami razširjene odgovornosti proizvajalca. Direktiva o odlagališčih je od Komisije zahtevala, da do julija 2014 pregleda cilje, ki jih je določala, iz direktive o embalaži pa do konca leta 2012.

Po medinstitucionalnih pogajanjih se bile maja 2018 sprejete štiri direktive ([\(EU\) 2018/849](#), [\(EU\) 2018/850](#), [\(EU\) 2018/851](#) in [\(EU\) 2018/852](#), ki vključujejo naslednje ključne elemente:

- skupni cilj EU je recikliranje 65 % komunalnih odpadkov do leta 2035 (55 % do leta 2025 in 60 % do leta 2030);
- skupni cilj EU je recikliranje 70 % odpadne embalaže do leta 2030;
- zavezujoč cilj zmanjšanja količine odpadkov, ki končajo na odlagališčih, je največ 10 % komunalnih odpadkov do leta 2035;
- prepoved odlaganja ločeno zbranih odpadkov na odlagališčih, kar zahteva ločeno zbiranje bioloških odpadkov do leta 2023, za tekstil in nevarne odpadke iz gospodinjstev pa do leta 2025;

- spodbujanje uporabe ekonomskih instrumentov za odvrčanje od odlaganja odpadkov na odlagališčih;
- poenostavljene in izboljšane opredelitve ter usklajene metode za izračun stopenj recikliranja v EU;
- konkretni ukrepi za spodbujanje ponovne rabe in industrijske simbioze (spreminjanje stranskih produktov enega sektorja v surovine drugega sektorja);
- obvezne sheme razširjene odgovornosti proizvajalca, da bi proizvajalci na trg dajali okolju prijaznejše proizvode in podpirali programe predelave in recikliranja (na primer za embalažo, baterije, električno in elektronsko opremo, vozila).

F. Plastika v krožnem gospodarstvu

Komisija je 16. januarja 2018 objavila sporočilo o strategiji za plastiko v krožnem gospodarstvu. V strategiji so opredeljeni ključni izzivi, vključno z nizkimi stopnjami ponovne uporabe in recikliranja plastičnih odpadkov, emisijami toplogrednih plinov, ki so povezani s proizvodnjo plastike in sežiganjem, ter prisotnostjo plastičnih odpadkov v oceanih. Komisija predlaga, naj bo do leta 2030 vsa plastična embalaža primerna za recikliranje ali ponovno uporabo. Da bi dosegli ta cilj, so v strategiji predstavljeni številni ukrepi, ki se osredotočajo na štiri področja: 1) izboljšanje gospodarnosti in kakovosti recikliranja plastike, 2) omejevanje smetenja s plastičnimi odpadki, 3) spodbujanje naložb in inovacij v vrednostni verigi plastike in 4) izkoriščanje globalnih ukrepov.

Svet in Parlament sta kot del strategije ravnanja s plastiko, namenjene boju proti potratnim in škodljivim plastičnim odpadkom z zakonodajnimi ukrepi, ter na podlagi predloga Komisije z dne 28. maja 2018 sprejela 19. decembra 2018 začasni dogovor o zmanjšanju onesnaževanja s plastiko z določitvijo strogih novih omejitev za nekatere plastične proizvode za enkratno uporabo. Med izdelki, ki bodo v EU prepovedani, so plastični jedilni pribor (vilice, noži, žlice in palčke), plastični krožniki in slamice, posode za hrano in pijačo iz ekspaniranega polistirena in plastične vatirane paličice. Od 2025 bo za države članice zavezujoč cilj, da vse steklenice za pijače iz PET vsebujejo najmanj 25 % reciklirane plastike. Do leta 2030 bodo morale vse platenke vsebovati najmanj 30 % recikliranih materialov.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Parlament je že večkrat pozval k novemu programu za prihodnjo evropsko rast, v ospredju katere bi bila učinkovita raba virov, za kar pa bi morali korenito spremeniti naše vzorce proizvodnje in potrošnje. V okviru celovitega koncepta življenjskega kroga bi bilo treba izboljšati uporabo sekundarnih materialov in oblikovati prave gospodarske spodbude za preprečevanje odpadkov in njihovo ponovno uporabo.

Evropski parlament je kot sozakonodajalec razpravljal o krožnem gospodarstvu v Odboru za okolje, javno zdravje in varnost hrane in je vložil 2000 predlogov sprememb. Stališče Parlamenta je bilo dne 24. januarja 2017 sprejeto v Odboru za okolje, javno zdravje in varnost hrane brez večjih sprememb, na plenarnem zasedanju pa z veliko večino dne 14. marca 2017. Parlament in Svet sta po medinstitucionalnih pogajanjih 18. decembra 2017 dosegla začasni dogovor o vseh

štirih zakonodajnih predlogih. Parlament je sprejel dogovorjena besedila na plenarnem zasedanju aprila 2018.

Potem, ko je Komisija januarja 2018 sprejela strategijo za plastiko v krožnem gospodarstvu, je Parlament na plenarnem zasedanju septembra 2018 sprejel resolucijo o tej strategiji. V resoluciji Komisijo tudi poziva, naj razmisli o uvedbi zahtev glede najmanjše vsebnosti recikliranih proizvodov za določene plastične proizvode, dane na trg EU. Zavzema se za oblikovanje resnično enotnega trga za reciklirano plastiko, predlaga ukrepe za boj proti odpadkom, odvrženim v morje, ter zahteva prepoved mikroplastike v kozmetičnih izdelkih in čistilnih sredstvih do leta 2020.

Georgios Amanatidis
04/2019

